

Е.Л. Кордюм // Проблемы эмбриологии: (к 70-летию открытия двойного оплодотворения). – К.: Наук. думка, 1970. – С. 196-216.

References

1. Novikov V. Trendency rozvitku commerciynoi biotechnologiyi [Text] / V. Novikov, Y. Sidouov, A. Swed // Visnik NAN Ukraine, 2008. – № 2. – S. 25-39.
2. Kvasha T. K. Rozvitok biotechnologiyi yak prioritetnogo napriamu Ukrainskoi ekonomiki [Text] / T. K. Kvasha, A. F. Paladchenko // Naukovo-technichna informatsia: naukovo-praktychni informatsiyni jurnal. – 2010. – № 3. – S. 14-17.
3. Sytnyk K. M. Institut Botaniki, historichnyi postup, tvorchist, zavdannia [Text] / K. M. Sytnyk // Ukr. botanic. zhurn. – 1991. – 48, № 6. – S. 9-18.
4. Musatenko L. I. Fytohormologia v Institutu M.G. Kholodnogo [Text] / L. I. Musatenko, K. M. Sytnyk // Ukr. botanic. zhurn. – 2007. – 64, № 3. – S. 337-349.
5. Sytnyk K. M. Institut botaniky im. M.G. Kholodnogo, Nationalnoy Akademiyi nauk Ukraine v rik 75 ritshia [Text] / K. M. Sytnyk // Ukr. botanic. zhurn. – 1996. – 53, № 4. – S. 325-346.
6. Musatenko L. I. 30 let za rulem botanycheskoy nauky v Ukraine [Text] / L. I. Musatenko, I. A. Dudka // Ukr. botanic. zhurn. 2000. T. 57. № 6. – S. 411-425.
7. Sytnyk K. M. Role Institutu Botaniky im. M.G. Kholodnogo v rozvytku ukrainiskoi fyto biologiyi v XX-XXI stolitti [Text] / KM Sytnyk // Ukr. botanic. zhurn. – 2007. – 64, № 2. – S. 305-313.
8. Musatenko L. Role Academica K. M. Sytnyka v rozvytku Ukrainiskoy fytohormologiyi [Text] / L. Musatenko, A. Rudyshyna, O. Terek // Visnik Lviv University. Seria Biologia. – 2006. – № 42. – S. 147-150.
9. 80-th academica NAN Ukraine K. M. Sytnyka [Elektronnyy resurs]: Pezhym doctupu // www.botany.kiev.ua / ksytnik.htm
10. Institut botaniky im. M.G. Kholodnogo, NAN Ukraine (1921-2011). [Text] Vihy istoriyi ta suchasnist. – K.: Alterpres, 2011. – 442 s.
11. Didukh J. P. Institut botaniky im. M.G. Kholodnogo, NAN Ukraine [Elektronnyy resurs]: Pezhym doctupu [Text] / J. P. Didukh // http://ua.convdocs.org/docs/index-140189.html
12. Musatenko L. Konstantin Merkuriyovych Sytnyk (do 85-th vid dnia narodzhennia) [Text] / L. Musatenko // Visnik Kharkivskogo Nationalnogo Agrarnogo University. Seria Biologia, 2011. – Vol. 2 (23). – S. 117-119.
13. Kordyum E. L. Znachenie embryologiyi dlia reshenia voprosov systimatiki fylogenyu pokrytosemnykh rasteniy [Text] / E.L. Kordyum // Problemy embryologiyi (k 70-year otkrytia dvoynogo oplodotvorenyya). – K.: Nauk. dumka, 1970. – P. 196-216.

* * *

УДК 94:177.72(092).1914/1917

Ісса Т.В., аспірантка, Переяслав–Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди (Україна, Переяслав–Хмельницький), discipleJC@mail.ru

Благодійницька діяльність графів Браницьких під час Першої світової війни

На основі архівних документів досліджуються напрямки благодійної діяльності графів Браницьких в період війни в Київській губернії, відкриття та фінансування представниками сімейства Браницьких лазаретів, їх діяльність під прапором Російського Товариства Червоного Хреста.

Ключові слова: благодійництво, Браницькі, лазарети, Перша світова війна.

Issa T.V., graduate student, Pereyaslav–Khmelnitsky State Pedagogical University named Gregory Pans (Ukraine, Pereyaslav–Khmelnitsky), discipleJC@mail.ru

Branitskis Charitable Activity During the Period of the First World War

It involves the local data and state archives of the time; discovers some aspects of the charitable activities of Branitskis during the First World War. First World War was marked by the increase of public charity aimed to help both soldiers and civilians affected by the consequences of bloody fighting at the front and socio-economic problems in the country. This was especially true to the heirs of the graph Branickis, who were filled by patriotic feelings, compassion and organized fundraising for foundation hospitals and cooperated with Russian Red Cross Society. From the first days of the war Branitsky opened several infirmaries in their hospitals at sugar factories and their estates in cities Bila Tserkva and Stavyshe. These hospitals have been designed for a hundred beds, and a year later they expanded by 50. Branickis hospitals catered a third of all patients in the county Vasylykovsky. Branitskiy also made large financial donations to the needs of war-affected population of Kiev province.

Keywords: philanthropy, Branitskie, infirmaries, First World War.

Ісса Т.В., аспірантка, Переяслав–Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди (Україна, Переяслав–Хмельницький), discipleJC@mail.ru

Благотворительная деятельность графов Браницких в годы Первой мировой войны

На основе архивных документов исследуются направления благотворительной деятельности графов Браницких в период войны в Киевской губернии, открытие и финансирования представителями семейства Браницких лазаретов, их деятельность под флагом Российского Общества Красного Креста.

Ключевые слова: благотворительность, Браницкие, лазареты, Первая мировая война.

Благодійність у період суспільного катаклізму можна назвати закономірним явищем, проте досвід сучасності показує, що наявність значних капіталів не є передумовою доброчинності. Ще сто років тому для представників дворянства було нормою витратити частину своїх статків на потреби суспільства.

Меценатство представників роду Браницьких стало предметом дослідження таких істориків як В.С. Перерва, С.А. Чернецький [1]. Не зважаючи на значне зацікавлення сучасними дослідниками даною проблематикою, доброчинна діяльність представників родини Браницьких у Київській губернії в 1914–1918 роки мало зясована і потребує окремого висвітлення. Тому метою даної статті є дослідження напрямів благодійної діяльності графів Браницьких у період Першої світової війни.

Великим польським магнатам графам Браницьким у Київській губернії належало багато землі. В 1860 р. родина Браницьких на Київщині володіла 229 селами, 485 000 дес. землі, 14% усіх кріпаків краю [2, с.29]. Рід Браницьких на Київщині мав чотири покоління і на початок першої світової війни найбільша частина маєностей з резиденцією в м. Біла Церква належала вдові Владислава Владиславовича Браницького – Марії Євстафіївни Браницькій. Менша частина володінь з центром у м. Ставище перейшла після смерті Пія–Владислава (племінника В.В. Браницького) до вдови Юлії Альфредівни Браницької та їх дітей.

Представники графського роду Браницьких, які проживали в Київській губернії, активно займалися благодійницькою діяльністю в роки Першої світової війни. Управляючий справами спадкоємців Владислава Олександровича Браницького Вітольд Ганицький в листі від 29 липня 1914 р. попросив Таращанського повітового предводителя дворянства допомогти йому отримати

посвідчення Червоного Хреста на право піклування за пораненими. Для цієї шляхетної справи графиня Юлія Альфредівна Браницька запропонувала приготувати 25 ліжок з повним утриманням, всією медичною допомогою, медикаментами та перев'язочними матеріалами. Ліжка для хворих воїнів запланували розмістити в чотирьох лікарнях: у лікарні в місті Ставище Таращанського повіту – 10 ліжок; у заводській лікарні в селі Озерне – 5 ліжок; у заводській лікарні в селі Синява Васильківського повіту – 5 ліжок; у заводській лікарні в селі Соснівка Подільської губернії – 5 ліжок [3,арк.6].

У вересні 1914 р. прийшла схвальна відповідь від головно-уповноваженого Управління Червоного Хреста в м. Києві – всі лазарети, засновані під опікою графині Браницької, прийняті до відомства Червоного Хреста, і будуть використовуватись після в'яснення можливостей для цього.

Порівнюючи дані зі «Списку госпіталів, етапних лазаретів, передових загонів та інших закладів РТЧХ, сформованих на приватні кошти», датованого 29 серпня 1914 р. зі свідченнями виданого через рік «Списку стаціонарних лікувальних закладів, що діють під прапором Червоного Хреста в районі Південно-Західного фронту на 1 вересня 1915 р.», бачимо, як і де функціонували лазарети Браницьких. Так, у першому документі згадуються наступні лазарети Браницьких:

1. у місті Біла Церква лазарет графині Браницької на 52 ліжка;
2. у Александрії лазарет графині М.Браницької на 14 ліжок для офіцерів;
3. у селі Вільшана лазарет графині М.Браницької на 12 ліжок;
4. у містечку Ставищі лазарет спадкоємців графа Браницького на 10 ліжок;
5. у селі Озерне Васильківського повіту спадкоємців В.Браницького на 10 ліжок;
6. у селі Синява Васильківського повіту спадкоємців В.Браницького на 5 ліжок [4,арк.1,2,15,16].

У «Списку...» виданому через рік записані всі перераховані лазарети, окрім лазарету при цукровому заводі в селі Озерне. Існують певні відмінності в даних: лазарет спадкоємців В.Браницького у містечку Ставища збільшився до 80 ліжок [3,арк.206], лазарет графині в Вільшані – до 48 (перекреслено, надписано 46) ліжок, лазарет у селі Синява вже на 10 ліжок [3,арк.203].

Примірники «Списку...» були розіслані предводителям дворянства всіх повітів, які повинні були звірити його данні з реальністю. Так, у доповідній Таращанського предводителя дворянства зазначено, що в лазареті в місті Ставище є лише 30 ліжок [3,арк.304]. Інформація про роботу лазарету в селі Озерне знаходилася в доповідній уповноваженого ЧХ по Васильківському повіту (датована 10 грудня 1915 р.). В ній сказано, що лазарет на 5 ліжок при Озернянському цукровому заводі спадкоємців графа В.Браницького знову відкритий [3,арк.341]. Лазарет у Синяві закритий [3,арк.335].

У списку приватних закладів Радомишльського повіту знаходимо ще один лазарет, відкритий спадкоємцями В.Браницького. В селі Мигалки обладнано 4 ліжка для поранених і хворих воїнів з повним утриманням, але без медичного персоналу [3,арк.54]. Цей лазарет функціонував щонайменше рік, оскільки він зазначений у «Списку стаціонарних лікувальних закладів, що діють під прапором Червоного Хреста в районі Південно-Західного фронту, станом на 1 вересня 1915 р.» [3,арк.206].

Наскільки приватні дворянські лазарети справлялися зі своїми обов'язками, ми можемо судити з місячного звіту (на 01.02.1916 р.) «Про діяльність лазаретів Васильківського повіту, що перебувають під прапором Червоного Хреста». Так, лазарет у Білій Церкві був розрахований на 52 хворих. За місяць у ньому отримали допомогу 764 пацієнти; з них 532 легко поранених, 122 важко поранених і 110 амбулаторних хворих. За цей час у лазареті було проведено 148 легких операцій, 43 складних. Усього зареєстровано 6 смертельних випадків. Можна порівняти ці цифри

з даними по найбільшому лазареті в повіті – «Першому Кауфманівському» у Білій Церкві, який вмщував 280 ліжок. За місяць у ньому було 971 пацієнт, з яких 855 легко поранених і 116 важко поранених. Операцій здійснено 266 легких і 88 складних. Смертельних випадків – 21.

Усього у Васильківському повіті, згідно зі звітом, зареєстровано у відомстві Червоного Хреста 16 медичних закладів, з яких п'ять не працювали. Решта мала в сумі 410 ліжок, на яких за місяць пролікувалося 2804 воїнів. Благодійні лікувальні заклади Браницьких у Васильківському повіті надали за місяць допомогу 916 пацієнтам (32,66% від загального числа), в тому числі в їх стінах було проведено 43 складних (28,29%) і 174 легких операцій (35,8%) [3,арк.346].

Родина Браницьких не обмежувала свою добротину діяльністю лише відкриттям лазаретів для хворих і поранених воїнів. Неодноразово вони робили пожертви на потреби постраждалих верств населення. Так, у матеріалах Київського губернського жандармського управління, у рапорті за вересень 1914 р. читаємо: «за останній період часу було зареєстровано поширення чумки, нібито графиня Браницька надіслала австрійцям два вагони цукру, а також, що священник церкви в селі Пищики нібито під час проповіді сказав, війну спричинили поляки. Перші чутки припинились після того, як графиня Браницька пожертвувала 25 тис крб. на користь сімей запасних» [5,арк.81].

Враховуючи все вище зазначене, авторка дійшла до наступних висновків. З перших днів війни представники родини графів Браницьких відгукнулися на потреби російського суспільства, запропонувавши відкрити та утримувати власним коштом лазарети загальною місткістю 25 ліжок. Ці обіцянки не були пустими словами, і вже через місяць під патронатом Червоного Хреста лазарети Браницьких успішно працювали в Ставищах, Озерному та Синяві. Окрім того, графиня М.Є. Браницька опікувалася ще трьома лазаретами: в Білій Церкві, Александрії, Вільшані, які були розраховані на 78 місць. Усього за рік у лікувальних закладах «Спадкоємців В.Браницького» кількість ліжок збільшилася на 14, а в трьох лазаретах графині М.Є. Браницької – на 34. Представники аристократичного роду Браницьких не лише відкривали та фінансували лазаретів для хворих і поранених воїнів. Вони робили значні фінансові пожертви на потреби постраждалого від війни населення Київської губернії.

Список використаних джерел

1. Перерва В.С. Графи Браницькі: підприємці та меценати / Володимир Степанович Перерва; Білоцерків. ін-т економіки та упр. вищ. навч. закл. «Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». – Біла Церква: Пшонківський О.В., 2010. – 270 с.; Чернецький Є.А. Браницькі / Євген Чернецький. – Біла Церква: Олександр Пшонківський [вид.], 2011. – 731 с.
2. Лобко О. Еволюція маєткового комплексу графів Потоцьких (герб Пилява) у Правобережній Україні 1830–1917 рр. / Оксана Лобко // Дух і літера. – К., 2008. – №20. – С.13–37.
3. Центральний державний історичний архів України, м. Київ (далі – ЦДІАК України). – Ф.719. Управління головно-уповноваженого Всеросійського Товариства Червоного Хреста при арміях Південно-Західного фронту (1914–1918 рр.). – Оп.1. – Спр.44. Переписка з уповноваженим Російського Товариства Червоного Хреста по Радомишльському, Канівському та іншим повітам Київської губернії про відкриття приватних закладів РТЧХ, транспортування хворих і поранених воїнів і по іншим питанням. (26.09.1914 – 01.09.1916). – 472 арк.
4. Там само. – Спр.301. Список госпіталів, етапних лазаретів, передових загонів і інших закладів РТЧХ, сформованих на приватні кошти. (Не раніше 3 вересня 1914 р.). – 36 арк.
5. ЦДІАК України. – Ф.274. Київське губернське жандармське управління (1908–1917 р.). – Оп.4. – Спр.346а. Про настрій населення. (03.04.1914 – 13.01.1915). – 180 арк.

References

1. Pererva V.S. Grafi Branitski: pidpriemtsi ta metsenati/ Volodimir Stepanovich Pererva; Bilotserkiv. In-t ekonomiki ta upr. visch. navch. zakl. «Vidkritiy mizhnar. un-t rozvitku lyudini «Ukrayina». – Bila

Tserkva: Pshonkivskiy O.V., 2010. – 270 s.; Chernetskiy E.A. Branitskiy / Evgen Chernetskiy. – Bila Tserkva: Oleksandr Pshonkivskiy [vid.], 2011. – 731 s.

2. Lobko O. Evolyutsiya maetkovogo kompleksu grafiv Pototskih (gerb Pilyava) u Pravoberezhniy Ukrayini 1830–1917 rr. / Oksana Lobko // Duh i litera. – K., 2008. – №20. – S.13–37.

3. Tsentralniy derzhavniy istorichniy arhiv Ukrayini, m. Kiyiv (dali – TsDIAK Ukrayini). – F.719. Upravlinnya golovno-uprovnozazhenogo Vserosiyskogo tovaristva Chervonogo Hresta pri armiyah Pivdenno-Zahidnogo frontu (1914–1918 rr.). – Op.1. – Spr.44. Perepiska z uprovnozazhenim Rosiyskogo Tovaristva Chervonogo Hresta po Radomisl'skomu, Kaniv'skomu ta inshim povitam Kiyivskoyi guberniyi pro vidkrittya privatnih zakladiv RTChH, transportuvannya hvorih i poranenihi voyiniv i po inshim pitanniam. (26.09.1914 – 01.09.1916). – 472 ark.

4. Tam samo. – Spr.301. Spisok gospatialiv, etapnih lazaretiv, peredovih zagoniv i inshih zakladiv RTChH, sformovanihi na privatni koshti. (Ne ranishe 3 veresnya 1914 r.). – 36 ark.

5. TsDIAK Ukrayini. – F.274. Kiyivske gubernske zhandarmske upravlinnya (1908–1917 rr.). – Op.4. – Spr.346a. Pro nastriy naseleennya. (03.04.1914 – 13.01.1915). – 180 ark.

* * *

УДК 581.1(092)

Богач Є.М., аспірант кафедри фізіології, біохімії рослин та біоенергетики, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Україна, Київ), bogach.egor@gmail.com
Григорюк І.П., доктор біологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, професор кафедри фізіології, біохімії рослин та біоенергетики, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Україна, Київ), bogach.egor@gmail.com

Одеський період діяльності С.І. Лебедева (1953–1959)

На підставі вивчення архівних матеріалів, особових справ, документів і періодичних видань висвітлено творчий період діяльності доктора біологічних наук, професора, академіка УАСГН С.І. Лебедева на посаді ректора й завідувача кафедри анатомії та фізіології рослин Одеського державного університету імені І.І. Мечникова.

Ключові слова: С.І. Лебедев, ректор, професор, Одеський державний університет імені І.І. Мечникова, кафедра анатомії і фізіології рослин.

Bogach E.M., post-graduate student of the department of physiology, biochemistry of plants and bioenergetics of the National university of life and environmental sciences (Ukraine, Kiev), bogach.egor@gmail.com

Grigoriyuk I.A., doctor of biological sciences, professor, corresponding member of the Academy of sciences of Ukraine, professor of the department of physiology, biochemistry of plants and bioenergetics of the National university of life and environmental sciences of Ukraine (Ukraine, Kiev), bogach.egor@gmail.com

Odessa period of S.I. Lebedev (1953–1959)

The article highlights the creative period S.I. Lebedev the Doctor of Biological Sciences, Professor, Academician, rector and the head of the department of anatomy and physiology of plants of Odessa State University named after I.I. Mechnikov, on the basis of archival materials, personal files, documents and periodicals.

Keywords: S.I. Lebedev, Rector, Professor, Odessa State University named after I.I. Mechnikov, Department of Anatomy and physiology of plants.

Богач Е.Н., аспирант кафедры физиологии, биохимии растений и биоэнергетики, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (Украина, Киев), bogach.egor@gmail.com

Григорюк И.А., доктор биологических наук, профессор, член-корреспондент НАН Украины, профессор кафедры физиологии, биохимии растений и биоэнергетики, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (Украина, Киев), bogach.egor@gmail.com

Одесский период деятельности С.И. Лебедева (1953–1959)

На основании изучения архивных материалов, личных дел, документов и периодических изданий освещены творческий период деятельности доктора биологических наук, профессора, академика УАСГН С.И. Лебедева в должности ректора и заведующего кафедрой анатомии и физиологии растений Одесского государственного университета имени И.И. Мечникова.

Ключевые слова: С.И. Лебедев, ректор, профессор, Одесский государственный университет имени И.И. Мечникова, кафедра анатомии и физиологии растений.

Вивчення архівних матеріалів і системний аналіз творчого доробку доктора біологічних наук, академіка та віце-президента УАСГН, заслуженого діяча науки УРСР, про-

фесора С.І. Лебедева дало змогу виділити полтавський (1926–1944 pp.), одеський (1953–1959 pp.) та київський (1944–1953; 1960–1989 pp.) періоди науково-педагогічної діяльності.

Мета статті – комплексне дослідження одеського періоду діяльності С.І. Лебедева. Для досягнення поставленої мети висвітлено науково-організаційну діяльність, педагогічний і науковий доробок професора С.І. Лебедева на посаді ректора й за сумісництвом завідувача кафедрою анатомії та фізіології рослин Одеського державного університету ім. І.І. Мечникова (ОДУ).

Здатність організувати і спрямувати чисельний студентський і професорсько-викладацький колектив на вирішення актуальних науково-освітніх завдань було лише під силу авторитетному та знаному в наукових колах діячеві. Тому, в 1953 р. С.І. Лебедеву, як талановитому та досвідченому організатору, було доручено очолити ОДУ (Наказ Міністра культури СРСР від 9 травня 1953 р. №598) одного з найстаріших вузів України, що багатий історією та традиціями. Водночас, розпочинається новий виток творчої діяльності і наукових звершень видатного вченого-фізіолога та біохіміка рослин С.І. Лебедева. До призначення в Одесу Сергій Іванович працював завідувачем відділу фізіології рослин в Інституті ботаніки АН УРСР та за сумісництвом ученим секретарем Президії АН УРСР з сільськогосподарських і біологічних наук [1, арк.6].

ОДУ (за часів незалежності отримав статус національного) був заснований ще в 1865 р. на базі Рішельєвського ліцею, створеного в травні 1917 року. В 1945 році на честь 80-річчя університету присвоєно ім'я всесвітньо відомого ембріолога та бактеріолога, лауреата Нобелівської премії в галузі фізіології та медицини І.І. Мечникова. Престижну нагороду Ілля Ілліч отримав в 1908 р. разом із німецьким вченим Пауль Ерліхом за вивчення імунної системи. З 1867 по 1882 рік обіймав посаду спочатку доцента, а потім професора [2, с.4]. У свій час в університеті працювали такі відомі учені як М.Ф. Гамалія – корифей вітчизняної мікробіології і епідеміології, Д.К. Заболотний – академік та Президент Академії наук УРСР в 1928–1929 pp., академіки АН УРСР А.А. Сапегін, М.Д. Зелінський, Л.В. Писаржевський [3, с.14].

Свою невтомною цілеспрямованою працею й продовжуючи багатовікові традиції одного з найпрестижніших вузів країни, Сергій Іванович долучився до розвитку та становлення університету, як одного із провідних навчальних закладів тодішнього Радянського Союзу. Так, у 1955 р. була проведена урочиста наукова сесія, яка присвячена 90-річчю університету і 110-річчю з дня народження І.І. Мечникова. З цього приводу на адресу закладу надійшли численні привітання від навчальних закладів, науково-дослідних інститутів, підприємств, організацій та викладачів. Зокрема, в них зазначалося: «К своєму 90-літтю Одеський державний університет ім. І.І. Мечникова досяг подлинного расцвета, своей научно-исследовательской работой оказывает помощь промышленности и сельскому хозяйству, а тысячи специалистов выпускников университета плодотворно работают во всех отраслях народного хозяйства, науки и культуры нашей страны» [3, с.6].

За часів ректорства С.І. Лебедева збільшився професорсько-викладацький та студентський колектив внаслідок злиття окремих факультетів із педагогічних інститутів. З Одеського педінституту увійшли географічний і історичний факультети, Ізмайльського – філологічний, Кіровоградського й Вінницького – історичні та з Бердичівського – біологічний. Зараховано було 2330 студентів, у тому числі 670 на стаціонар і 1660 на заочне відділення [4, с.123]. Таким чином, на 1958 р. контингент студентів зріс до 6159 осіб [5, арк.4].

Даючи характеристику ректорам, які в свій час очолювали університет, І.П. Зелінський, визначний вчений і ректор ОДУ в 1987–1995 pp., наголошував: «При С.І. Лебедеві почалося мощное возрождение науки. Поистине историческим событием стало проведение в мае 1954 года выездной сессии Отделения биологических наук АН СССР. Событие это запомнилось, прежде всего, тем, что